

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Задорожної-Княгницької Леніни Вікторівни
на дисертацію Голєвої Марії Сергіївни
«Формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів
у процесі професійної підготовки»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта»

З метою здійснення експертизи дисертації Голєвої Марії Сергіївни нами було проаналізовано її зміст, а також анотацію й основні наукові праці. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. Дослідження М. С. Голєвої присвячене теоретичному обґрунтуванню, розробленню та експериментальній перевірці методики формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки. Погоджуємося з дисертанткою, що проєктна компетентність є однією з ключових для сучасного менеджера, оскільки саме вона забезпечує ефективну професійну діяльність фахівця, пов'язану з успішним вирішенням складних спеціалізованих задач та практичних проблеми, пов'язаних із розробленням та управлінням проєктами за умов високої відповідальності за власну роботу й роботу команди, а також враховуючи обмеженість ресурсів і часу. Тому одним із важливих завдань професійної підготовки сучасного менеджера є упровадження дієвих механізмів ефективного формувати проєктної компетентність здобувачів вищої освіти.

Дисертацію виконано відповідно тематичного плану досліджень Національного університету біоресурсів та природокористування України в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки за темою «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561), а також кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту за темою «Розробка концепції інклюзивності агропродовольчого сектору України в умовах сучасних глобальних викликів» (номер державної реєстрації 0122U001644). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національного університету біоресурсів та природокористування України (протокол № 2 від 22.11.2019 р.) та уточнено (протокол № 2 від 20.10.2020 р.).

Отже, обрана М. С. Голєвою тема дисертаційної роботи є актуальною, суспільно значущою, спрямованою на цілісний аналіз теоретико-методичних та організаційно-педагогічних основ удосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти у ЗВО.

На основі ознайомлення із змістом дисертації та основних

дослідницьких матеріалів ми дійшли висновку щодо **найбільш суттєвих наукових результатів і нових фактів, одержаних дисертанткою.**

Дисертація характеризується належним рівнем наукової новизни, зокрема вперше науково обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки як систему взаємопов'язаних та взаємообумовлених цілей, змісту, методів, форм організації навчання, педагогічних технологій; сформульовано педагогічні умови ефективного формування проєктної компетентності; обґрунтовано її критерії, показники та рівні сформованості; побудовано модель формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки у складі методологічного, змістово-діяльнісного та оцінювально-результативного блоків.

Висновки дисертаційної роботи логічні, переконливі й методологічно обґрунтовані.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників (174 найменування (із них 33 – іноземною мовою)).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, досягнутою ефективністю експериментальної роботи, що засвідчується позитивною динамікою змін, яку підтверджено кількісними, якісними результатами та статистичними методами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертанткою, і загалом не викликає сумнівів.

Мета дисертаційної роботи сформульована комплексно, – вона полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємозв'язаними й взаємозумовленими, характеризуються високим рівнем методологічного обґрунтування, наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження та його висновків зумовлені чітко визначеною методологічною стратегією здійснення міждисциплінарного психолого-педагогічного дослідження й обґрунтованими теоретико-методологічними та методичними положеннями. Для виконання завдань дослідницького пошуку дисертанткою було використано оптимальний і достатній комплекс методів наукового пізнання.

У роботі представлено наукові результати на всіх рівнях наукової новизни, що їх отримано у процесі наукового пошуку.

Також варто позитивно оцінити вміння дослідниці систематизувати й узагальнювати дослідницькі документи і матеріали (174 джерела уможливили кваліфікований науковий аналіз у контексті сучасної педагогіки).

Значення для науки і практики одержаних дисертанткою результатів. Значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати науковою основою для розроблення науково-методичних матеріалів із проблем формування проектної компетентності майбутніх менеджерів освіти та екстраполяції продуктивного досвіду в сучасний освітній простір.

На нашу думку, результати дослідження доцільно використовувати випусковими кафедрами та гарантами освітніх програм, що проваджуються в університетах за спеціальністю 073 «Менеджмент» у процесі трансформації переліку та змісту основних компонентів ОП, а розроблені методичні рекомендації та матеріали можуть бути використані й у межах професійної підготовки фахівців інших спеціальностей.

Упровадження результатів дослідження, здійсненого М. С. Горєвою, підтверджується довідками трьох закладів вищої освіти (Національного університету біоресурсів та природокористування України, Мукачівського державного університету, Вінницького торговельно-економічного інституту).

Наявний достатній рівень апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях. Проміжні та кінцеві результати дослідження висвітлено у 15 публікаціях (11 одноосібних), з яких: 4 статті (із них – 3 у наукових фахових виданнях України, 1 – в періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу), 11 тез і матеріалів конференцій.

На основі узагальнення результатів наукового пошуку, здійсненого М. С. Горєвою, вивчення рукопису дисертації та анотації, а також опублікованих наукових і науково-методичних праць ми доходимо висновку, що особистий науковий доробок дисертантки можна кваліфікувати як достатньо значущий внесок у розвиток педагогічної науки.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Розроблені теоретичні положення, узагальнення й висновки дисертації можуть бути використані у процесі формування у здобувачів освіти спеціальності 073 «Менеджмент» за другим (магістерським) рівнем системних знань із теорії та практики проектної діяльності, розроблення проектів та управління ними, формування необхідних проектувальних умінь та навичок, підвищення мотивації до майбутньої професійної діяльності.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Дисертацію та анотацію написано й оформлено відповідно нормативних вимог. Стиль викладу й аналізу

проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим на теоретичному і методологічному рівнях.

У вступі чітко сформульовано суперечності, що увиразнюють актуальність досліджуваної проблеми, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; методологічно правильно сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито його концептуальні положення та наукову новизну, охарактеризовано методи дослідницького пошуку та практичне значення одержаних результатів. Відображено інформаційні відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження, публікації.

У першому розділі – «Формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів як проблема професійної педагогіки» – викладено результати історико-педагогічного аналізу проблеми формування проєктної компетентності у процесі професійної підготовки, окреслено сучасні підходи до визначення, формування та розвитку проєктної компетентності майбутніх менеджерів у педагогічній теорії, висвітлено особливості формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у практиці вітчизняних закладів вищої освіти.

На основі узагальнення напрацювань учених, подано авторське визначення поняття проєктної компетентності. Констатовано, що проєктна компетентність є однією зі складових професійної компетентності й відображає наявність дослідних, інтегративних, когнітивних та креативних умінь та навичок майбутнього фахівця. Подано результати узагальнення теоретичного матеріалу дослідження, на основі яких обґрунтовано структуру проєктної компетентності у складі мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-операційного та рефлексивного компонентів.

Визначено комплекс наукових підходів, на основі яких відбувається формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів освіти. Визначено найбільш ефективні освітні технології, методи, форми й засоби формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів. Акцентовано на ролі та значенні проєктної та тренінгової технології, інтерактивних форм і методів навчання в контексті формування зазначеної компетентності.

У другому розділі дисертаційної роботи – «Теоретико-методичні аспекти формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки» – на основі аналізу значної кількості наукових джерел за темою дослідження визначено й схарактеризовано принципи формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів освіти, розкрито її методику.

Акцентовано, що методика формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів забезпечується дотриманням низки педагогічних умов: забезпечення безперервної позитивної мотивації до оволодіння майбутньою професією; оптимальна побудова процесу проєктної діяльності майбутніх менеджерів у контексті професійної підготовки; комплексне навчально-методичне забезпечення процесу вивчення фахових дисциплін; використання в освітньому процесі ЗВО інтерактивних методів та форм

навчання на основі створення моделей проектної взаємодії. Представлено модель формування проектної компетентності, що базується на комплексі наукових підходів та містить у своїй структурі методологічний, змістово-діяльнісний, оцінювально-результативний блоки.

Визначено, що реалізація методики формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки здійснюється шляхом інтеграції фахових дисциплін, курсових проектів, виробничої практики та комплексу педагогічних технологій.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка результативності методики формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки» – дослідниця сфокусувалася на проведенні експериментальної перевірки методики формування проектної компетентності майбутніх менеджерів, для цього визначено й описано критерії та показники сформованості проектної компетентності відповідно низького, середнього, достатнього та високого рівнів.

У розділі описано практичне використання конкретних методів, форм та засобів навчання для підтвердження результативності розробленої методики формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки. Розкрито етапи здійснення експерименту та дослідницький інструментарій, наведено зведені показники рівнів сформованості проектної компетентності на початку та наприкінці експериментальної перевірки у контрольних та експериментальних групах.

На основі аналізу динаміки змін у рівнях сформованості проектної компетентності майбутніх менеджерів освіти в експериментальній та контрольній групах доведено, що розроблена методика формування проектної компетентності сприяє ефективному оволодінню здобувачами необхідними здібностями для здійснення проектної діяльності.

Висновки до розділів і загальні висновки дисертації є обґрунтованими, логічно зв'язаними із процесом поетапного виконання завдань і реалізації мети дослідження.

Зміст дисертації відзначається завершеністю, цілісністю, достатньою аргументацією. Публікації М. С. Голєвої відображають основні положення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи у цілому наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто окреслити низку дискусійних положень і зауважень до змісту роботи:

1. У п.1.1 подано розлогу ретроспективу проектної технології у цілому й методу проектів як її складника зокрема, проте результати історико-педагогічного аналізу теорії та практики формування проектної компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки висвітлюються лише фрагментарно, що унеможливорює формування цілісної картини генези становлення та розвитку окресленої проблеми.

2. Дисертанткою здійснено досить глибокий порівнювальний аналіз понять «компетентність» та «компетенція», а також на основі аналізу праць

вітчизняних науковців подано визначення поняття «компетентність» (п.1.2). Однак здійснення такого аналізу виглядає недоречним, оскільки це поняття має офіційне визначення, затверджене наріжними для розвитку вищої освіти в Україні державними й міжнародними документами (зокрема Законом України «Про вищу освіту» та Національною рамкою кваліфікацій), в яких компетентність обґрунтовано як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, що виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

3. Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки. Очевидно, що таке дослідження має містити в собі результати аналізу стандарту вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент». На жаль, це питання залишилося поза увагою дисертантки. Натомість у змісті дисертації Стандарт згадується лише побіжно з огляду на наявність у ньому проектної компетентності як здатності розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість (СК7). Акцентуємо на тому, що елементи проектної компетентності інтегровано у змісті інших загальних та спеціальних компетентностей, окреслених зазначеним вище документом. За наявності результатів аналізу стандарту вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент», аналіз ОПП досліджуваних університетів набув би завершеності й повноти.

4. Дисертанткою визначено й обґрунтовано критерії сформованості проектної компетентності – мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний та креативний (п.3.1). Виокремлення креативного критерію виглядає некоректним, оскільки його показниками у дисертації визначено: вміння здійснювати різні способи перевірки проектної діяльності, прогнозувати її результат; володіти системою способів виправлення допущених помилок; бути готовими до самоконтролю та самооцінки; здійснення саморегуляції освітньої діяльності (С.167, 169). Зазначені показники визначають рефлексивний, а не креативний критерій.

5. Не можна визнати достатньо систематизованим запропонований дисертанткою комплекс форм та методів формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки. У тексті дисертації спостерігається змішування понять «освітня технологія», «метод навчання», «організаційна форма навчання».

6. Має місце неухважне ставлення з боку дисертантки до оформлення посилань на джерела. Окрім того, у тексті дисертації мають місце окремі огріхи редакційного характеру. Однак, з огляду на те, що завдання опонента полягає у ґрунтовному аналізі наукової суті проблеми дослідження, не вважаємо за потрібне коментувати ці огріхи.

Зроблені зауваження спрямовані на вдосконалення роботи і суттєво не впливають на загальний рівень виконаного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

Дисертація «**Формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки**», відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор **Голева Марія Сергіївна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан психолого-педагогічного
факультету Маріупольського
державного університету

Леніна ЗАДОРОЖНА-КНЯГНИЦЬКА

*Ліди́на Задо́рожна-Кня́гницька Л.В.,
д. пед. н., професора, декана психолого-
педагогічного факультету, засвідчує.*

Нагальник Відрізу картів О.С. Блажук

